

Redaktör: Carl-Axel Rydholm

FÖRENINGSMÖTE!

SVENSKA HERALDISKA FÖRENINGENS

medlemmar kallas till vårsammanträde fredagen den 14 april 1978 klockan 19.30 i Göteborgs Lottakårs lokal, Föreningsgatan 23, Göteborg.

FÖREDRAGNINGSLISTA

1. Föreningsangelägenheter
2. Föredrag av länsassessor Ebbe R:son Mark över ämnet Om lejon- och örnmotivet i svensk heraldik.
3. Diskussion i anslutning till föredraget.

Efter sammanträdet enkelt samkväm.

Anmälan om deltagande göres hos länsassessor Mark, Södra vägen 12, Göteborg, telefon 031 / 18 11 25.

SVENSKA HERALDISKA FÖRENINGEN
BILDADES 1976 I GÖTEBORG. FÖRENINGEN HAR TILL
UPPGIFT ATT FRÄMJA INTRESSET FÖR HERALDIK,
GENEALOGI OCH NÄRBESLÄKTADE ÄMNEN.
FÖRENINGENS ADRESS ÄR SVENSKA HERALDISKA FÖ-
RENINGEN, c/o EBBE R:SON MARK, SÖDRA VÄGEN 12,
412 54 GÖTEBORG. POSTGIRO 22 27 90 - 8.
MEDLEMSAVGIFTEN ÄR 25 KRONOR.

ÅRSMÖTET VILLE HÖJA MEDLEMSAVGIFTEN MER ÄN STYRELSEN

Svenska Heraldiska Föreningen höll sitt årsmöte i Göteborg den 4.11 1977 under ordförandeskap av Ebbe R:son Mark. Styrelsen hade föreslagit en höjning av medlemsavgiften till 15 kronor. En rad av talare framhöll att de tyckte att detta var en för liten höjning. Man föreslog en medlemsavgift på 25 kronor, och styrelsen fick finna sig i att bli överröstade.

Vid valet av ny styrelse beslutade man att öka denna med en ledamot. Den gamla styrelsen omvaldes, och som ny i styrelsen inträdde Christopher von Warnstedt, Stockholm.

Efter sin konstituering har styrelsen följande sammansättning. Ordförande länsassessor Ebbe R:son Mark, Göteborg, vice ordförande doktor phil. Christopher von Warnstedt, Stockholm, sekreterare redaktör Carl-Axel Rydholm, Grästorp, kassör major Ingvar Torefalk, Göteborg, samt som ledamöter platschef Ingemar Apelstig, Nyköping och PR-direktör Carl-Axel Flach, Göteborg. Revisorer blev redaktör Alf Djerf, Grästorp och åkeriägare Ingvar Oijens, Göteborg. Till redaktör för VAPENBILDEN utsågs Carl-Axel Rydholm.

Efter förhandlingarna höll Christopher von Warnstedt ett mycket intressant och uppskattat föredrag, beledsagat av ljusbilder, om Svenska bastardvapen. Årsmötet, som var synnerligen välbesökt, avslutades med ett trevligt samkväm.

HEDERSLEDAMOT

Med anledning av hans 70-årsdag den 22.3.1978 har Tysklands sedan länge ostridigt främste heraldiker dr Ottfried Neubecker kallats till hedersledamot av Svenska Heraldiska Föreningen.

Det är första gången denna utmärkelse utdelas. Men så tillfaller den också en ovanligt värdig forskare. En utförlig biografi kommer att inflyta i nästkommande nummer av Vapenbilden. Här skall endast erinras om att Neubecker redan tidigare tilldelats flere svenska utmärkelser för insatser till fromma för svensk heraldisk och genealogisk forskning. Vanligen förbises f.ö. den stora roll, som Neubecker spelade under de första efterkrigsåren såsom räddare av viktiga östtyska genealogiska och heraldiska samlingar samt sällsynta böcker.

INSTÄLLD KONGRESS

Den 14. internationella kongressen för genealogi och heraldik, som skulle ha ägt rum i Madrid i höst, har inställts.

Från välunderrättat håll erfares att en av huvudanledningarna till detta drastiska beslut är det allmänt kända förhållandet, att kongresserna med åren alltmera kommit att snedvridas genom det stora antalet charlataner som myllrat in. Antalet undermåliga föredrag med ty åtföljande svaga uppsatser i kongresstrycken har också blivit betänkligt. Klagomålen ha varit många och berättigade.

NYA SLÄKTVAPEN

av Jan Raneke

Några nyantagna borgerliga släktvapen,
som närmare kommer att beskrivas
i Skandinavisk Vapenrulla.

B E R G Q U I S T

SKÖLD: I blått en korsställd skräddarsax
av silver åtföljd i varje kors-
vinkel av en femuddig stjärna av
guld.

HJÄLM: En blå vattuman uppstigande och
med hjälmtäcket blått fodrat med
silver.

Initiativtagare arkivarie Eric Bergquist +

F A L K Ö

SKÖLD: I blått fält en fläckt naturfärgad
jaktfalk sittande på en ring, huva
och remmar röda, ring och bjällror
av silver.

HJÄLM: Två uppskjutande naturfärgade falk-
ben mellan sig hållande en ring av
silver ovan monterad med två radiellt
ställda bjällror av silver med röda
remmar och med blått hjälmtäcke fodrat
med silver.

Initiativtagare ingenjör Rune Falkö

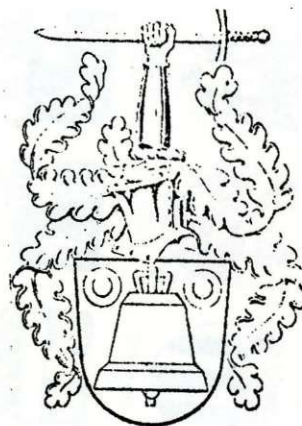

J Ö N S S O N

SKÖLD: I fält av guld en kyrkklocka ovan
åtföljd av två ringar allt rött.

HJÄLM: En uppskjutande naturfärgad beväpnad
underarm i handen hållande ett bjälk-
vis ställt svärd av silver med fäste
av guld och med rött hjälmtäcke fodrat
med guld.

Initiativtagare köpman Börje Jönsson

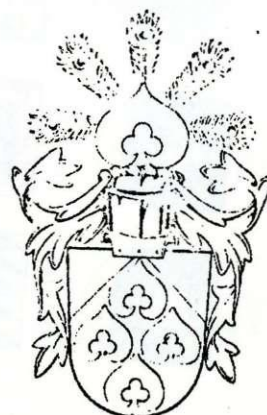

W I K F O R S

SKÖLD: Genom mantelskura delad i rött och
guld vari fyra röda sjöblad 1,2,1.

HJÄLM: Rött sjöblad besatt med fem radiellt
ställda påfågelfjädrar och med rött
hjelmtäcke fodrat med guld.

Initiativtagare landstingsdirektör Bruno Wikfors

NÅGRA SKOTSKA VAPEN MED VARGHUVUDEN

av Anthony Robertson-Pearce

Tre varghuvuden i en eller annan form ingår i regel i vapnen för alla medlemmar av den skotska klanen Donnacheidh, som tillhör dess huvudmannalinje. Här nedan ges exempel på detta, bl. a. den svenske kunglige livläkaren dr James Robertson's riddarhussköld.

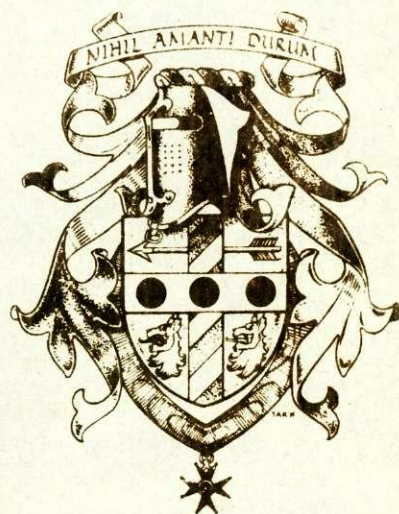

MacInroy of the Burn
and Arnhall

Personal Coat of Arms of MacInroy of the Burn and Arnhall. Painted by Karel van den Sigtenhorst.

PERSONAL ARMS OF ROBERTSON OF STRUAN
HEAD OF CLAN DONNACHAIDH
The chief's Banner is red, with three silver
wolves' heads as on his shield

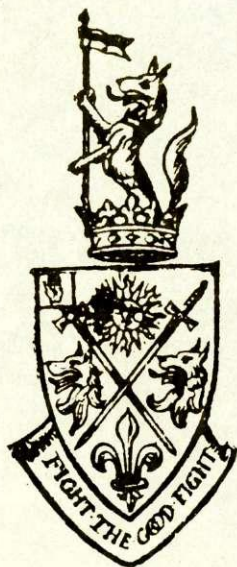

Anthony Brian Robertson-Pearce. CLJ. CA. BA. FRAT.
Duine Uasal of the Clann Dhonnachaidh.
Lord of the Manor of Goteley - Sussex
❖ Commandery of Lochore ❖

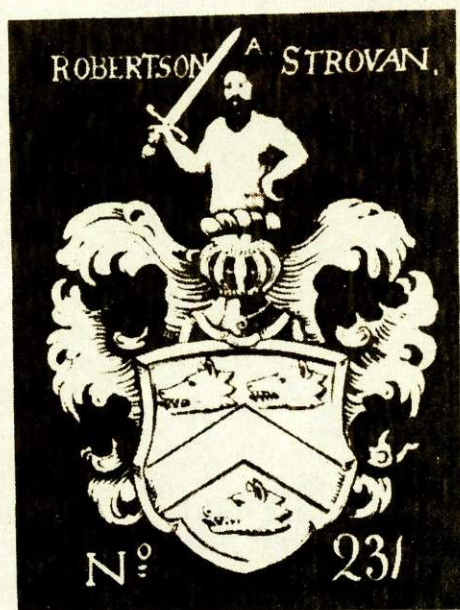

RUADH OF STRALOCH

Personal Coat of Arms of
RUADH OF STRALOCH

Field-Marshal Sir William Robert Robertson

THE COAT OF ARMS of Dr. JAMES ROBERTSON

UPPLÄNSK HERALDIK

Med visst fog kan man betrakta Uppsala och de uppländska bygderna som Sveriges hjärta. Det var med det gamla Svetjud som kärna som riket växte fram. Själva staden - som i våra dagar omfattar både det gamla Östra Aros' område och det äldre Uppsala - inrymmer en mångfald institutioner och byggnader av rikskaraktär, en bild av århundraden av svensk historia: Domkyrkan, Vasaslottet, Carolina Rediviva, Universitetshuset med Geijerstatyn, och många andra. Samtidigt nödgas man konstatera att innerstaden under de senaste årtiondena förlorat mycket av sin karaktär av äktsvensk småstad och äktsvensk universitetsstad. En i och för sig nödvändig bebyggelsesanering har genomförts brutalt och oskönt, och genom utvecklingen i övrigt har staden fått en kosmopolitisk prägel.

Upplands vapen

I det nuvarande landskapet Upplands vapen har man, idéhistoriskt riktigt, anknutit till rikstanken. Vapnet utvisar: I rött fält ett riksäpple av guld.

Landskapet Uppland är fördelat på tre län. I länsvapnet för två av dessa återfinnes landskapsvapnets rikssymbol: Uppsala län har samma vapen som landskapet; det nya Stockholmslänet har i sitt vapen riksäpplet som ett av tre delmotiv. Det tredje länet däremot, Västmanlands län, har ingen anknytning till Upplands landskaps heraldik.

Vapnet för Uppsala har följande beskrivning: "I blått fält ett gående utåtseende, krönt lejon (leopard) av guld med röd beväring,

MANNERFELTSKA VAPNET VAR DET !

Ragnar Ulfwengren i Lidköping har skrivit till VAPENBILDEN och bitt om hjälp med ett vapenproblem. Han skriver bl. a.:

"Du förstår att jag har i min ägo en skål av porslin, guldad, på vars sidor finnes två sköldar. Den ena är Skaraborgs läns vapen med lejonet och kronor, men frågan gäller den andra: I nedre delen en kanon med tre kanonkulor, i mittpartiet något som liknar vågor och ovanför detta en stridsman med troligtvis ett vapen = en stång med en kula i vardera ändan.

Jag har gått igenom all litteratur, som finns på härvarande bibliotek och även tillskrivit Hallbäck (länsantikvarie i Skaraborgs län. Red:s anm.), men ingen har kunnat svara på detta. Jag själv hade en tanke att det kunde vara Karlsborgs vapen, möjligtvis något regementes, men har inte hittat något som liknar detta.

Jag skall donera bort skålen och det vore fint om man kunde förklara vad sköldarna omfattar".

Vi kunde identifiera vapnet på den beskrivning som lämnats. Det krönte lejonvapnet är mycket riktigt Skaraborgs läns. Det andra är ätten nr. 775 Mannerfelts. I Dalby/Ranekes Den Svenska Adels Vapenbok (1967) beskrives det på följande sätt: "Sköld= av en av vågskuror bildad bjälke (av silver) ström) delad i rött, vari en uppstigande harnesklädd man, i höger hand hållande en stångkula, och blått, vari en bjälkvis ställd skeppskanon på lavett, åtföljd av två (tre) kulor, (allt av silver)".

Skålen har troligtvis något samband med landshövdingen i Skaraborgs län Carl Mannerfelt f. 1886 d. 1951.

Cary.

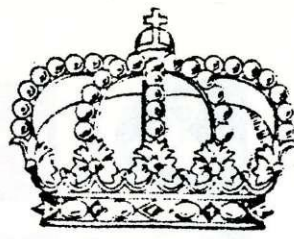
Mannerfelt.

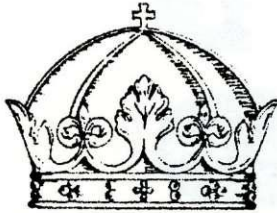
därest dylik skall användas. " Detta vapen, i sin traditionella utformning, är ett ganska vackert vapen. Man har dock anledning att förvåna sig över dess idémässiga innehåll. Det har också i detta hänseende klarlagts att vapnet ej går tillbaka på stadens äldre sigillbilder, vilka hade kyrkomotiv. En ny sigillbild med lejonmotivet tillkom på 1730-talet, enligt uppgift på privat initiativ, och blev på 1800-talet insatt i sköld. Scheffer yttrar härom i sin Vapenbok (1967): "Vilka symboliska funderingar som lett fram till lejonet är obekant."

ERM.

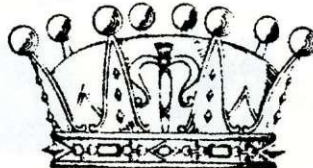
Svenska rangkronor.
tecknade av
Heinrich v. Buddenbrock
(1977)

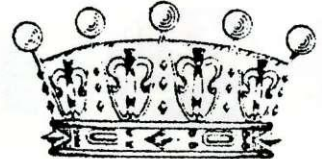
Konungen

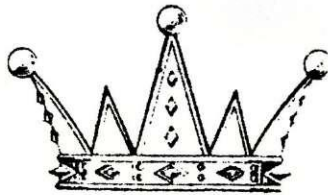
Storfurste
(1580-1810)

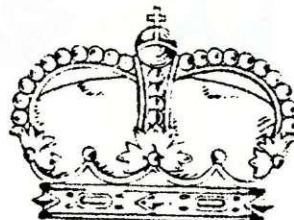
Kronprins

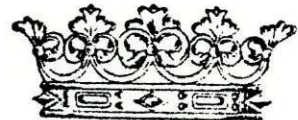
Arvfurste

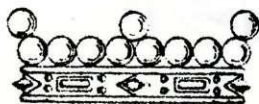
Prins
(1888)

Furste

Greve

Friherre

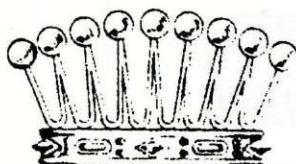

Riddersman

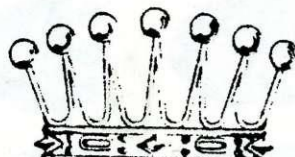

Adelsman

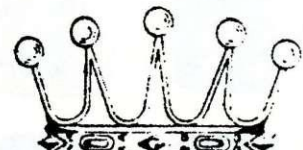
Kontinentala kronor:

Greve

Friherre

Adelsman

TYSKLAND - PÅ GOTT OCH ONT 1959 - 1971

Der Herold. Vierteljahrschrift für Heraldik, Genealogie und Verwandte Wissenschaften, band 4-6, årg. 1959-1968 (bd. 4 274 s.; bd. 5 484 s.; bd. 6 556 s.). Rekvireras hos Geschäftsstelle des Vereins Der Herold, Archivstrasse 12-14, 1 Berlin-Dahlem 33, Väst-Berlin. Pris: bd. 4-5 per årg. 18.- DM, bd. 6 per årg. 21.- DM.

Tysk heraldisk forskning har under 1960-talet tyvärr icke bara haft att dragas med de besvärliga följderna av II. världskriget. Den har också skadats av ett formligt inbördeskrig inom sin äldsta, största och internationellt mest ansedda förening, "Der Herold" (i Berlin). Här skall endast konstateras att styrelsen år 1959 delade sig i två grupper, den ena under ledning av rådmann Jürge n Arndt, den andra under Dr Ottfried Neubecker. Under långvariga, starkt personligt färgade stridigheter (bl.a. flere domstolsprocesser) bröt sig den senare gruppen ut och bildade en ny förening under namnet "Der Wappen-Herold". Båda sidor hävdade länge, att majoriteten av medlemmarna följt dem. Ostridigt är att resultatet under ett halv-dussin år blev svaga, i olika hänseenden länge ganska jämnstarka föreningar, som båda hade svårt att öka medlemsantalet, helt enkelt därför att folk inte ville bli inblandade i de livliga stridigheterna.

Den av domstol tillsatta "nödstyrelsen" i föreningen "Der Herold", som fungerade åren 1960-1962, tillkommer förtjänsten av att dess tidskrift ej upphörde utkomma under dessa år. Därefter har en långsam återuppbyggnad kunnat ske. Utvecklingen avspeglar sig ganska bra i antalet utgivna häften: 3 år 1959; 1 vardera året 1960-61; 2 vardera åren 1962-64 och 3 åren 1965-68. Prestationen framstår i än bättre dager, om man påpekar att den stora majoriteten av Tysklands mera kända heraldiska liksom genealogiska skribenter under "kampåren" föredragit att hålla sig borta från tidskriftens spalter. Detta har också haft den följd, att åtskilliga av dem hunnit engagera sig så hårt i andra facktidsskrifter, att de delvis kanske gått förlorade även för framtiden.

Slutet på det hela blev att gruppen Arndt satte sig i säker besittning av den ursprungliga föreningen "Der Herold", dess välrenommerade tidskrift och övriga tillgångar. Föreningen har sakta genomgått en inre konsolidering och arbetar nu (1971) sedan en rad år energiskt i de gamla fårorna. Den kunde i oktober 1969 framgångsrikt och förtjänstfullt genomföra sitt 100-årsjubileum, vilken styrkedemonstration i stor utsträckning torde ha brutit de avvakande intressenternas hållning. Med all sannolikhet går föreningen därför numera framåt på alla områden.

"Der Herold" har alltid varit en förening, där genealogin varit huvudsaken och heraldiken s.a.s. något som genealogerna betalat för för att öka glansen. Först i de av Peter von Gebhard och Ottfried Neubecker åren 1939-1943 redigerade 3 första banden av den nuvarande tidskriften bröt heraldiken igenom på allvar och belade i en rad häften t.o.m. det största utrymmet. Neubeckers stående "Heraldische Rundschau" var mästerlig och mycket omfattande. Det är den också den enda gång den hann tryckas i band 4 (s. 27-38).

Tyvärr är det främst tidskriftens heraldiska nivå, som blivit lidande på den inbördes oron. Endast två värdefulla större herald-

diska arbeten har tryckts, nämligen H. Nickel: "Der mittelalterliche Reiterschild des Abendlandes", som sträcker sig genom hela band 4, och J.E. Korn: "Adler und Doppeladler", som löper från bd. 5, häfte 6 till bd. 6, häfte 9. Även om det i båda fallen rör sig om centrala heraldiska ämnen, är det dock föga tilltalande, när nästan hela det heraldiska utrymmet i en tidskrift under en lång rad av år upplåtes åt arbeten, som bort utgivas i bokform direkt. Atminstone Nickels arbete är dessutom behäftat med påtagliga svagheter. Hur man över huvud taget kan ge sig till att skriva ett arbete om ryttarsköldarna, när man helt utesluter den väldiga mängden av arkeologiska fynd, förstår i varje fall icke undertecknad. Framställningen måste ju då bli snedvriden redan från början. Den blir inte bättre av att Nickel varken observerat den elementära skillnaden mellan stridssköldar och signalsköldar (dit de heraldiska sköldarna à priori hör) eller det lika elementära förhållandet, att de heraldiska sigillerna är den sist uppkomna och yngsta källan till heraldiskt vetande.

Ett lovvärt försök, som tyvärr ej upprepats, är E. Kittel: "Wappen und Siegel im Schrifttum 1962 und 1963" (bd. 5:202-215), ett arbete som med sina 298 nummer uppfyller högt ställda anspråk på fullständighet. I övrigt återfinnes heraldiska recensioner här och var under den stående rubriken "Buchbesprechungen".

Av större heraldiskt intresse i övrigt är H. Spruth: "Zentralstelle für Internationale Hausmarkenforschung des Herold", 12. Fortsetzungsbericht (4:54-56); J. Arndt: "Die Entstehung und Entwicklung der Deutschen Wappenrolle" (4:115-145); samt densamme: "Zur Entwicklung des kaiserlichen Hofpfalzgrafenamtes von 1355-1806" (5:86-105). Faktiskt är detta allt under en hel tioårsperiod. Det säger ganska mycket om vilket stort heraldiskt bakslag, som tyvärr inträffat.

Neue Heraldische Mitteilungen, hrsg. vom Heraldischen Verein "Zum Kleeblatt" von 1888 zu Hannover e.V., Jahrbücher 1963-1971 (årg. 1-9). Sammanlagt 554 sidor. Talrika illustrationer. Rekvireras hos föreningen Forbacher Strasse 8, 3 Hannover-Kirchrode. Pris: 18.- DM per årgång.

Föreningen "Zum Kleeblatt" är Tysklands näst äldsta nu levande heraldiska förening, men numera föga känd i utlandet. Annat var det kring sekelskiftet. Då var föreningens "Heraldische Mitteilungen" Tysklands ledande rent heraldiska tidskrift. En huvuddel av den tidens mest kända tyska heraldiker medarbetade flitigt. Tidskriften var dock särskilt känd internationellt såsom språkrör för en stor grupp heraldiker under ledning av generalen Wilhelm von Knobelsdorff, vilka förfäktade åsikten att heraldiken vore en närmast urgammal företeelse, som växt fram under en mycket lång tid. Den "Knobelsdorffska skolan" förkastade både hjälmteorin och korstågsteorin när det gäller heraldikens uppkomst och försökte t.ex. hävda, att heraldiken hos germanerna fanns redan före Kristi födelse.

Som en följd av 1920-talets inflationstid upphörde tidskriften år 1929. Men föreningen levde vidare inom en liten krets heraldikintresserade i Hannover. Då och då lyckades denna i fortsättningen få plats för utdrag ur sin vapenrulla eller andra heraldiska bidrag i "Hannoversche Geschichtsblätter". Dess enda självständiga livstecken från 1939-1960-talen var ett häfte på 34 sidor: "Aus der Wappenrolle und Geschichte des Heraldischen Vereins "Zum Kleeblatt",

Hannover", som utgavs till 50-årsjubileet år 1941. Det innehåller vapen för 132 medlemmar jämte alfabetiskt ordnade personuppgifter och blasoneringar. Därtill en kort föreningshistorik.

Faktiskt lyckades föreningen dock överleva både II. världskriget och den svåraste efterkrigstiden. Dessutom skaffade man sig år 1962 en energisk ny ordförande i konstnären Alfred Brecht. Dennes främsta förtjänst är, att han under stora svårigheter fått i gång publikationsverksamheten igen och lyckats ge ut hittills (d.v.s. t.o.m. 1971) 3 enkla och 3 dubbla årgångar. Den första årgången (1963) betecknas såsom "Festschrift" till 75-årsjubileet, de följande såsom "Jahrbuch". Dessutom kunde han den 4 november 1968 fira föreningens 80-årsjubileum inför en påfallande talrik och representativ in- och utländsk församling.

Sammanfattningsvis kan om tidskriften sägas, att den vad tryck, illustrationsrikedom och utstyrsel beträffar utan vidare hävdar sig som Tysklands förnämligaste heraldiska tidskrift under efterkrigstiden. Detta gäller tyvärr dock varken omfånget, antalet kvalificerade vetenskapliga bidrag eller recensionsavdelningen. Men å andra sidan: Rom byggdes icke på en dag (!).

De första årgångarna präglas starkt av lokalheraldiska bidrag, som dock delvis är av allmänt intresse, främst då den av Henry Haeger förda "Niedersächsische Wappenrolle", som återfinnes i årg. 1963 som bilaga med sidnumreringen 239-252 och utan egen sidnumrering i årg. 1964:70-78, 1965:69-81, 1966/67:3-14, 1968/69:101-110 och 1970/71:3-14.

Av de ständiga medarbetarna Mahrenholtz, Neubecker och Zappe har föreningens "Altmeister" arkitekt Alfred Zappe (välkänd genom sin praktiska lilla heraldikhandbok från 1968) bidragit med "Die Wappen und Flaggen der Bundesrepublik und der Bundesländer" (1964:9-15) (vapnen härur har i färgversion utgivits som vykort) och "Die Siegelstempelsammlung des Heraldischen Vereins Zum Kleeblatt" (1968/69:3-8). Den senare är märklig, då den innehåller ett stort antal furstars och städers originalsigillstamper från 1200- och 1300-talen, förutom mängder av adelsmäns och borgares (i allt ca 800 stycken). Som exempel publicerar Zappe 3 tidigare okända sigill, varav hertig Erich I av Sachsen-Lauenburgs märkliga ryttarsigill (från ca 1330) och den brandenburgiska staden Kyritz' (ca 1300) tilldrager sig allmänt intresse.

Den kända nordvästtyske genealogen Hans Mahrenholtz bidrager bl.a. med "Der Helm im Schild"; 1966/67:83-85, och den svenske generalen Wilhelm von Wendt zum Kratzensteins heraldiskt märkliga gravsten från 1644 (jämte hans hittills okända biografi), 1965:42-68.

Den tredje ständige medarbetaren, Tysklands internationellt mest kände heraldiker, Dr Ottfried Neubecker, har dels försökt taga heraldiken till hjälp för att lösa den berömda Ebstorfska världskartans datering 1964:27-37, dels bidragit med serien "Neue und veränderte Staatswappen seit 1945", 1965:7-41 (1. Afrika), 1966/67:35-68 (2. fortsättningen på Afrika; 2. Asien), 1968/69:37-75 (slutet på Asien; supplement till Afrika) och 1970/71:49-85 (3. fortsättningen på Afrika; amerikanska statsvapen; samt afrikanska och asiatiska statsvapen sedan år 1969). Det senare bidraget visar, att de nya staterna redan i fråga om sina statsvapen ganska allmänt

hemfallit åt en sorts heraldik, som hör till det sämsta man kan få se. Typiskt är dessutom att så många afrikanska stater hann göra revolution mellan 1965 och 1968 att ett supplement blivit nödvändigt (!).

Av övriga bidrag må här vidare framhållas Alfred Brechts omfattande historik över föreningen (1963:9-19), hans utförliga biografi över professor Otto Hupp (1966/67:15-34) samt den högtintresanta uppsatsen: "Die Memorienschilde in der Marktkirche zu Hannover". Vidare Ch. Frhr. von Warnstedts särskilt för svenska läsare intressanta "Die Wappen des Geschlechts von Königsmarck" (1968/69:76-85), där han bl.a. meddelar den skakande nyheten att denna berömda ätts hjärtvapen är felritat i samtliga svenska vapenböcker och adelns ättartavlor.

Mindre lyckat är att samme forskares i Tyskland numera mycket uppmärksammade föredrag vid föreningens 80-årsjubileum, "Die Wappensippen der ostelbischen Kolonisation in der Zeit von etwa 1100-1300", utförligt refererats under den intetsägande rubriken "Aus dem Vereinsleben" (1968/69:87-88). I föredraget rekonstruerades den öst-elbiska adelskolonisationen heraldiskt med hjälp av kartor och heraldiska utvecklingsscheman. Författaren drog den slutsatsen, att kolonisationshärarnas heraldik redan vid 1100-talets början var så utvecklad och stadgad, att den då redan måste ha haft en långvarig tradition bakom sig. Han tog m.a.o. åtminstone delvis åter upp von Knobelsdorffs fallna mantel (jfr HerT. nr 20, s. 486).

Av stort intresse för svenska heraldiker är slutligen von Warnstedts rikt illustrerade uppsats (1970/71:15-48; även separat tryckt såsom Heraldiska Småskrifter nr 2 utgivna av Sveriges Släkt-historiska och Heraldiska Samfund; 1971) "Die Krone als schwedisches Rangzeichen durch neun Jahrhunderte". Förutom de svenska kungliga och adliga rangkronornas utveckling genom tiderna presenterar författaren här en ny lösning på trekronorvapenproblemet. Han visar först (s. 16-20) hur kronorna helt enkelt är identiska med de från de krönte lejonerna avlyfta kronorna från de äldre svenska kungliga 1200-talssigillen, som först visade 2 och sedan 3 lejon. Ändringen från 2 till 3 lejon i riksvapnet visar von Warnstedt bero på att Finland (Anm. 15) omkring år 1220 såväl världsligt som kyrkligt omorganiserades till en tredje riksdel, vilken som bekant åtminstone under senare delen av 1200-talet och början av 1300-talet var ett eget hertigdöme under svenska kronan. De 3 avlyfta kronorna förtlevde sedan i sigill och mynt fram till Albrecht av Mecklenburgs tid. Denne, som i sina första svenska sigill dels förde mecklenburgiska vapen, dels usurperade det s.k. folkungavapnet, fann snabbt att denna vapenföring var impopulär. Han tog då upp den redan välbekanta, mera neutrala 3-kronorsymbolen. von Warnstedt påpekar i sammanhanget också, att forskningen hittills icke uppmärksammat, att 3-kronorsymbolen även i annan mening passade ovanligt bra för konung Albrecht, nämligen dels i hans egenskap av konung av Sverige och delägare i Danmark och Tyskland, dels i hans utomsvenska egenskap av hertig av Halland, furste av Rostock och greve av Schwerin.

Der Tappert. Mitteilungen des Wappen-Herold, Deutsche Heraldische Gesellschaft e.V., årg. 1-8 (1964-1971). Sammanlagt 300 sidor. Rekvireras hos föreningen Tharandter Strasse 2, Berlin-Wilmersdorf. Pris per årgång: 12.- DM.

Den Neubeckerska Heroldutbrytargruppens val av föreningsnamn - Der Wappenherold - är förståeligt i en just uppkommen stridssituation, där man ej är inställd på annan möjlighet än att vinna. För framtiden har det ej varit lyckligt. Sedan i stället motståndarna vunnit striden om den ursprungliga föreningen (Der Herold), står man där med ett namn, som av en okunnig omvärld kan råka tydas som att man försöker segla under falsk flagg - en helt onödig belastning. Möjligen kan problemet lösas genom att man, såsom föreslagits, övergår till enbart undertiteln "Deutsche Heraldische Gesellschaft"?

Tidskriftens namn - "Der Tappert" - är den tyska termen för en härolds ämbetsdräkt. Den har t.o.m. 1971 utkommit med 6 häften (årgångar) om sammanlagt 300 sidor, vartill kommer en rapport på 12 sidor från den heraldiska kongressen i Darmstadt 30-31 oktober 1964 och en 32 sidors, med 7 sidor medeltidssigill illustrerad katalog över den samtidigt öppnade heraldiska utställningen där.

Tidskriften har vad uppsatser angår tyvärr hittills innehållit mycket litet av intresse utanför de tyskspråkiga områdena. Egentligen kan man bara hänvisa till huvudmedarbetarens, Dr Ottfried Neubeckers "Buchstabenwappen: Ein Beitrag zur Figurenkunde" 1965:1-28 (synnerligen rikligt och intressant illustrerad). Även i denna tidskrift har Christopher von Warnstedts medeltidsheraldiska föredrag 1968 redovisats under den intetsägande rubriken "80 Jahre Heraldischer Verein "Zum Kleeblatt" zu Hannover" (1968:36-38). Referatet är dock betydligt utförligare och klarare än det i Zum Kleeblatts Jahrbuch.

Der Tapperts fyra fasta medarbetare på recensionsavdelningen har däremot 1965-1971 åstadkommit en förnämlig och allsidig prestation, som enbart den är värd mer än prenumerationsavgiften även för oss skandinaver. Recensionerna fördelar sig sålunda: Neubecker 7=1965, 17=1966, 28=1967 och 4=1968; föreningsordföranden direktör Alexander von Kempfski 1=1965, 5=1966, 8=1967 och 5=1968; dr Otto Frhr. von Kruedener 1=1966, 2=1967 och 1=1968; samt rektor A.F. Wolfert 1=1966, 2=1967 och 2=1968. Många recensioner behandlar mera än ett arbete. Särskilt att märka är de många arbetena på spanska och portugisiska.

I övrigt märkes föreningsmeddelanden (som vittnar om stor mötesaktivitet) i varje årgång samt en biografi över Neubecker (1968:39) till hans 60-årsdag.

Man vill gärna hoppas att föreningen snabbt skall finna en väg ut ur den hittillsvarande stridssituationen. Det stora medlemsantalet och den värdefulla tidskriften tyckes i så fall garantera en fortsatt framgångsrik utveckling i betydligt snabbare tempo.

Ch. Frhr. v. Warnstedt

HERALDIK I KALMAR LÄN

Vår medlem Stig-Åke Petersson, Stockholm, har i Kalmar län 1977 skrivit om Heraldik i Kalmar län. Fyra vackra färgplanscher illustrerar beskrivningen över landskapen Småland och Ölands vapen, samt vapnet för Kalmar län och 23 kommuner, antagna eller ännu bara utarbetade, en del i flera olika förslag.

SPARBANKSEKENS SKAPARE DÖD

Artisten Arvid Olsson, Stockholm, skapare av en av landets mest kända symboler - Sparbankseken, har avlidit i en ålder av 91 år. Han var en känd bokillustratör och affischkonstnär. Han införde också reklamfilmen i Sverige den 16 oktober 1926.

FRÅN HERALDIKENS VÄRLD

Från heraldikens värld heter en uppsats av vår ordförande länsassessor Ebbe R:son Mark, utgiven av Göteborgs numismatiska förening. Uppsatsen bygger på ett föredrag som Mark höll för föreningen 1976 vid dess föreningsmöte.

HERALDISK TIDSKRIFT

Skandinavians största heraldiska tidskrift utges i Snesere (Sydsjälland, Danmark). Det är 18 åriga HERALDISK TIDSKRIFT som utkommer med två nummer om året i en upplaga på c:a 1.100 exemplar, och är därmed världens näst största heraldiska heraldiska tidskrift. Den har c:a 200 abonnenter i Sverige.

Som ett kuriosum kan nämnas att tidskriften har abonnenter både i Pentagon och Kreml.

Utgivare är som bekant Societas Heraldica Scandinavica
Redaktör är baron Otto Haxthausen.

SVERIGES RIDDERSKAPS OCH ADELS KALENDER

Riddarhusgenealogen Pontus Möller har färdigställt 94:de årgången av SVERIGES RIDDERSKAPS OCH ADELS KALENDER, hans tionde årgång som redaktör.

Kalenders är lika gedigen och pålitlig som tidigare år. Den innehåller 1.108 sidor på vilka presenteras 48 grevliga-, 130 friherrliga- och 454 adliga ätter, sammanlagt 692 ätter med 14.200 myndiga medlemmar.

Ätten von Björnmark har sedan förra kalenderutgåvan utslocknat, ätterna Bruncrona och Wasastierna har utgått på manssidan, Friherrliga ätten Adelcreutz har återupplivats.
Kalendern kostar 225 kronor i bokhandeln.

VAPENBILDEN NR 4

Detta nummer av VAPENBILDEN är framställt i Grästorps i 260 ex och var färdigt den 22 mars 1978.

HERALDISKA FRIMÄRKSNYHETER

Den 26 januari är det "Australia Day" och då kom det ut ett frimärke. Det är den 180:e Australien Dag och därför kom ett märke med flaggan som motiv.

Finland

Den 6 december var det 60 år sedan den finska riksdagen proklamerade Finlands självständighet. Den 5 december kom två nya frimärken - värdeerna 0,80 och 1,00 mark. Bildmotivet är Finlands flagga vajande i vinden.

Finsk högvalör

Den 16 januari kom finska postverket med en högvalör: 20 mk. Motivet är den äldsta kända formen för riksvapnet (Arma magni ducatus Finlandiae). Det avbildades för första gången på Gustav Vasas gravmonument i Uppsala domkyrka år 1581.

FÄRGKOMBINATIONERNA I DEN TYSKA RIKSFLAGGAN.

Vid det tyska rikets återupprättande 1871 tillskapades en national- och handelsflagga med tre horisontala band: svart, vitt och rött. Dessa färger hämtades från färgkombinationerna i vissa nordtyska höghetstecken. Den för krigsmakten fastställda flaggan hade färgerna vitt och svart som huvudfärger och var även i övrigt starkt avvikande från nationalflaggan.

En tysk handbok från 1896 omnämner - under rubriken "Flaggen des Deutschen Reiches" - jämte "Handelsflagge" och "Kriegsflagge" också "Kaiser-Standarte", det sistnämnda i guld och svart.

Efter första världskriget skedde betydande förändringar, framförallt den, att den med den svart-vit-röda flaggan konkurrerande flaggan med tre horisontala band i svart, rött och guld blev nationalflagga. Sistnämnda flagga har efter andra världskriget ånyo upphöjts till nationalflagga.

Skulle man göra en estetisk jämförelse mellan de två konkurrerande flaggorna - vilka ju kommit att anknyta till statsskick av olika karaktär - lär det väl icke råda något tvivel om att företrädet måste givas åt den svart-vit-röda flaggan.

E R M.

Finländska herrgårdar. Hos den hembygdsintresserade och kulturhistoriskt intresserade allmänheten, finns ett stort intresse för våra herrgårdar och herresäten och för den kultur och de traditioner som bevarats genom dem. Inom den hithörande facklitteraturen har det stora verket "Svenska slott och herresäten vid 1900-talets början" följts av kompletterande utgåvor och sammanställningar samt av nya arbeten av liknande slag. Här må även erinras om ett par motsvarande finländska arbeten. Det stora bokverket "Herrgårdar i Finland" följdes 1946 av Ragna Ahlbäcks "Gods och herresäten i Finland". Sistnämnda arbete, som delvis anknyter till "Herrgårdar i Finland", innehåller även kulturhistoriska översikter. I ägarlängderna möter en mångfald finlandssvenska namn.

ERM

Carl Alexander von Volborth

Alverdens heraldik i farver

*Oversat, bearbejdet og redigeret af
Sven Tito Achen*

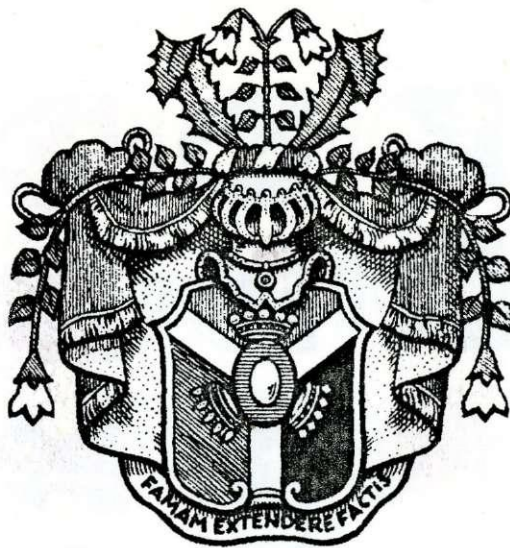
von Volborth, C. Alexander: Alverdens heraldik i farver (Köpenhamn 1972), 252 sidor samt 909 avbildningar (en på pärmens framsida), varav de allra flesta i flerfärgtryck. Pris 34:75 dkr.

Den heraldiska litteraturen har egentligen hittills saknat en lätthanterlig, allsidig och färglagd internationell översiktshandbok till ett hyfsat pris. Den ryskfödde amerikanske konstprofessorn baron von Volborth - f.ö. en av vår tids mera framstående porträttmålare - har nu utfyllt denna lucka, därtill i hög grad hjälpt av dansk heraldiks nuvarande grand old man Sven Tito Achen, som bearbetat och redigerat boken.

Den börjar med en allmän vetenskaplig genomgång av heraldiken som sådan, fortsätter med vapensamlingar för de olika länderna, varpå följer en textavdelning, som ytterligare förtydligar och följer upp det hela. Boken är tilltalande, lättläst och instruktiv samt med ledning av registret lätthanterad.

Vad man däremot inte lyckats med är att välja ut sådana vapen, som verkligen äro representativa för de enskilda ländernas heraldik. Sverige är i sammanhanget faktiskt närmast ett katastroffall vad privatheraldiken beträffar. Anledningen är uppenbarligen ett alltför otyglat intresse för underliga och egendomliga vapenskapelser och för vapen, som tillhört internationella "kändisar". Mönstret går tyvärr igen boken igenom.

Det svenska greveståndet representeras sålunda av den skotska (!) ätten Sinclair - otvivelaktigt ett av Riddarhusets mest osvenska grevevapen - baronerna av det uppriktigt sagt ganska bedrövliga Nordenskiöldvapnet från år 1880 medan den obetitlade adeln representeras av Dag Hammarskjölds vapen, som inte heller är särskilt typiskt för sin kategori (bilden har f.ö. felaktigt stympade järnhandskar i hjälmprydnaden). Läget förbättras ej av de i svensk heraldik lyckligtvis ganska unika vapnen för Emanuel Swedenborg, Sven Hedin och Carl von Linné. Som borgerlighetens representanter möta de helt osvenska vapnen Dahlerus och Goos (invandrare från Bremen/Verden) osv.

52. Våben for den svenske naturforsker Carl von Linné (1707-78), adlet 1757
Blandt 1700-tallets svenske nyadlæde var våbenkappen meget populær

Man frågar sig först och främst, varför det kejserliga tyska riksvapnet (fig. 492) presenterats i den högst ovanliga version, som användes av kronprinsen (!). Dessutom är kronprinsrangkronan felritad genom att på kronringen insatts ett kors av engelsk typ i stället för det lövliknande, som bort ritas. På samma sätt är Svarta Örnordenskedjan kring skölden fel utförd både i detaljer och delvis färg.

I fråga om adelsvapen har strävan att presentera "kändisars" vapen lett till ännu värre resultat än i fråga om Sverige. Vill man visa ett tyskt furstevapen, som verkligen avviker från det normala, så bör man välja det Bismarckska (fig. 496). Detsamma gäller grevarna Zeppelins (fig. 521) och von Spee's (fig. 530) vapen.

Baron Werner von Braun har felaktigt försetts med sin obetitlade stam-ätts vapen (fig. 28) i stället för sitt eget år 1699 fastställda kvadrerade vapen. Flygaresset Richthofen (fig. 531) har inte bara råkat ut för felaktigt namn. Han hette "Prätorius von Richthofen". Dessutom är dexter hjälmtäcke felaktigt rött och gult i stället för rött och vitt. Domaren på stolen i sköldens sinistra del håller i ett slags lång fackla i stället för den gyllene domarspira han bort hålla i. Slutligen har de sköldhållande lejonerna gjorts gula i stället för vita.

Vårt lidandes väg är emellertid icke slut med detta. Luftskeppskonstruktören greve Ferdinand von Zeppelin har tilldelats fel grevevapen (som dessutom saknar den röda åsnetunga och röda snittyta längst ned, som skall vara med). Zeppelins verkliga vapen är kvadrerat med hjärt-sköld och har 3 krönte hjälmar, men har samma sköldhållare som det felaktigt intagna vapnet.

På det Bismarckska furstevapnet möter f.ö. felaktigt en okrönt hjälm, två standarspetsar av silver, ehuru de skola vara av guld, sinister hjälmtäckseling felaktigt lagd framför standarstången och den kurlmärkiska örnen felaktigt krönt med en furstekrona i stället för med den ranghögre kurfurstehatten.

Furstarna zu Waldburg och grevarna von Rechteren-Limpurg och von Buxhövdén tilldelas helt felaktiga vapen. Samtliga sakna efter upphöjelsen rätt att föra sina ranglägre medeltida förfäders enkla vapen.

786 Vapen för adelsstægten Horn

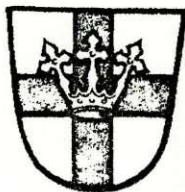
Såsom svenska rangkronor presenteras för grevarna den under 1700-talet usurperade engelska hertigkronan och för baronerna den under samma århundrade av dem usurperade svensk/holländska grevekronan av år 1561, medan de obetitlade ätterna tilldelats den hjälmkrona som i upprepade kungliga brev förbjudits för ätter adlade före år 1813, d.v.s. för den förkrossande majoriteten av adeln. Rangkronorna höra f.ö. inte precis till bokens starka sidor även i fråga om andra länder.

Som representativa vapen för svenska landskap ha valts dels det fram till 1600-talets mitt danska Skånes, dels Värmlands, som bekant ett av de genom århundradena mest vinglande av alla svenska landskapsvapen (en gång helt utbytt och vad färgerna beträffa flere gånger ändrat). Bland stadsvapnen möter det bedrövliga sentida Uppsalavapnet och samma betyg ges med fördel det nyantagna kommunvapnet Ragunda. Och först som sist: Sverige är den enda monarki i boken, som inte fått sitt fulla riksvapen med (!).

Ett representativt urval borde förslagsvis ha innehållit riks vapnet, vapen för ätterna Bonde, Bielke, Sparre och Lillie samt något lejon- och något stjärnvapen (varigenom de äldsta och viktigaste historiska adliga vapengrupperna hade varit representerade), något typiskt svärds- adelsvapen samt något landskaps-, härads- och stadsvapen, som fanns redan under medeltiden. Bland borgarvapen borde lämpligen ha utvalts några enkla typiska 1500- eller 1600-talsvapen, t.ex. med ett fyrfotadjur, en eller flera blommor, en fågel el.dyl.

Faktiskt är bokens 2 sidor om Finland vida mera representativa för Sverige än Sverigesidorna (!). Ty där möter faktiskt två av de historiskt mest betydande svenska högadelsvapnen - Wasa och Horn - samt även några landskaps-, stads- och ofrälse vapen, som gott kunna gälla för typiskt svenska.

Sverige har dock i egentlig mening klarat sig bra från felritningar eller helt felaktiga vapen. Enda anmärkning är att förf. (fig. 757) icke vet om, att en svensk hertigkrona icke existerar och att han använt den version av kronprinsrangkronan, som uttrycker lägre rang än en arvfurste. Men vi behöva tyvärr bara gå till ett heraldiskt så centralt viktigt land som Tyskland för att hitta en hel serie grava fel och onöjaktigheter.

533. Vapen för
byen Koblenz fra
1300-tallet

Vapen för ar-
adelsfamilien von
Kleist

791. Vapen för
landkommunen
Varpaisjärvi

Nästa "kändis", som råkat illa ut, är den bekanta pommerska adels-
släkten von Kleist. Att rävarna i vapnet försetts med haröron och
tillhöra de sämst ritade djuren i boken kan man kanske stå ut med
men däremot inte med att vapnets bjälke felaktigt belagts med 3 vita
rosor, som inget ha där att göra.

Näste nordtyske adelsman, som råkat illa ut, är baron Adolph von
Lützow (1782-1834), mannen som ställde upp den berömda Lützowska fri-
kåren mot Napoleon. Han tilldelas felaktigt förnamnet Ludwig och dess-
utom felaktigt den obetitlade ättens vapen.

Diktaren baron Joseph von Eichendorf, som tillhörde den böhmiska ätten
med detta namn, har obesvärat tilldelats den liknämnda preussiska
ättens vapen och därigenom fått ett alldeles felaktigt vapen.

Slutligen är hjälmprydnaden felaktigt utförd på diktaren Ernst von
Wildenbruchs vapen och hjälmkransen felaktig å det von Steubenska vap-
net.

Av 15 avbildade tyska adelsvapen äro m.a.o. inte mindre än 13 felaktigt
utförda. Av dessa äro 6 helt felaktiga och 6 bekajade med ett flertal
fel.

Exemplet visar att Volborth visserligen är en god heraldisk konstnär,
men att han är anmärkningsvärt slarvig då det gäller att identifiera
ett vapen respektive korrekt i bild återgiva en blasonering. De delar
av hans bok, som i förväg grundligt kontrollerats av en eller flera
specialsakkunniga - t.ex. de nordiska länderna - äro praktiskt taget
felfria. Men så snart sådan sakkunskap ej anlitas för bildgranskning
överflöda ritningarna alltså tyvärr av fel.

På en helt annan nivå håller sig emellertid textdelen genomgående. Men
detta beror uppenbarligen på de goda granskare - främst Sven Tito
Achen - som varit i farten. I vissa fall ha granskarna förutsatt, att
Volborth själv borde vara mest sakkunnig - med grova fel även i texten
såsom följd. Så har man gjort med Ryssland, med sådana "vackra" resul-
tat som den grovt felaktiga uppräknigen av de ryska adelskategorierna
på s. 225 och det på samma sida gjorda påståendet, att endast ett enda
band skulle ha utkommit av den officiella ryska adelsvapenboken. Rätt
siffra är 14, vartill komma icke 10, men väl 4, som aldrig trycktes.

Trots det beklagliga resultat som man alltså kan komma till vid en fin-
granskning av vapensamlingen för enskilda länder i denna bok, kvarstå
dock de inledningsvis gjorda starkt positiva omdömena. Boken är in-
struktiv, den är lättläst och lätthanterad, och den är i många hänseend-
en synnerligen tilltalande. Helt säkert kommer den härigenom och genom
sitt moderata pris att gagna heraldikens sak och bidra till att sprida
heraldiskt vetande till nya vida kretsar. Skall den utges i ny upp-
laga, är det dock ett oavvisligt krav, ett samtliga länders vapensviter
noggrant kontrolleras och rättas.